

6 ulike antroposofisk inspirerte tidsskrifter

Arken – tidsskrift for ny kultur

Arken, norsk tidsskrift som utkom i perioden 1978–89, undertittel: Tidsskrift for ny kultur, senere endret til Kvartalsskrift for kultur og samfunn. Det føyer seg inn i den mer eller mindre antroposofipregede tidsskriftstradisjonen Janus–Spektrum–Horisont. Arken ble først og fremst båret frem av redaktørene Kaj Skagen og Peter Normann Waage, som begge hadde bakgrunn i interesse for anarkisme. Denne ble imidlertid forvandlet til en sterkere interesse for Rudolf Steiner og antroposofien. Ideen bak Arken var å belyse samfunnsfenomener fra et personlig perspektiv, hentet fra redaktørenes eget syn på Rudolf Steiner og antroposofien.

Arken hadde flere redaksjonsmedlemmer som senere har satt sitt preg på norsk kulturliv og akademia-debatt, som Erik Fosnes Hansen, Håvard Rem, Karl Milton Hartveit, Helge Salemonsens m.fl. Arken hadde en stor bredde både når det gjelder temaer, f.eks. numre om Jens Bjørneboe, Bob Dylan og ACEM. I tillegg må fremheves grundige og informative intervjuer med bl.a. Doris Lessing og Saul Bellow.

Arken var svært lite tabloid, artiklene var lange og temaene av og til spesielle. Den russiske filosofen Solovjov ble behandlet i to lange essays, og Rudolf Steiners artikkel om *Egoismen i filosofien* fikk likeledes bred plass. I tillegg speilet Arken redaktørenes interesse for Rudolf Steiners tregreningslære som impuls for en ny samfunnsordning. Redaksjonen la generelt stor vekt på å presentere temaer fra litteratur- og filosofihistorien, samt en behandling av fenomenet i samtidskulturen. For redaktørene var individet en ureducerbar størrelse, og den moderne kapitalismen en minst like stor trussel mot enkeltmenneskets integritet som de kollektivistiske politiske bevegelsene. Arkens opplag var stigende i hele utgivelsesperioden, og hadde 2000 abonnenter og et opplag på 4000 da tidsskriftet gikk inn.

Horisont

Horisont, norsk antroposofisk tidsskrift utgitt i perioden 1955-67. Det hadde overskriften *Månedssrevyen*, og var en direkte fortsettelse og utvidelse av tidsskriftet Spektrum som i perioden 1946-54 hadde opparbeidet seg en relativt bred krets lesere i Skandinavia. Horisont markerte denne direkte linjen ved å betegne sin årgang 1 også som årgang 9 med referanse til Spektrums tidligere 8 årganger. Tidsskriftet utkom i første omgang med ti numre, og det var en uttalt målsetning å gjøre det mer aktuelt enn Spektrum hadde vært. Det var dette som ble markert med navnet *Månedssrevyen Horisont*.

I redaksjonen satt fra begynnelsen av Ernst Sørensen - som på slutten av Spektrums periode hadde vært eneredaktør i dette tidsskriftet - og André Bjerke og Leif Wærenskjold. I 1957 tiltrådte Karl Brodersen redaksjonen. I slutten av 1958 var Ernst Sørensen alene i redaksjonen frem til 1965, da Niels Magnus Bugge og Idar Aarheim tiltrådte.

Horisont står i den samme tidsskriftstradisjonen som Alf Larsens Janus (1933-41) og Spektrum. Alle de tre tidsskriftene representerte et talerør for den intellektuelle antroposofiske opposisjonen i norsk idé- og samfunnsdebatt. Tidsskriftet hadde en klarere antroposofisk profil enn Spektrum, og hadde bl.a. et meget omfattende dobbelnummer om Rudolf Steiner i forbindelse med markeringen av 100-års dagen for Steiners fødsel - se Horisont nr 1/1961.

Ambisjonen om 10 numre i året viste seg å være for ambisiøs. Allerede i 1956-årgangen måtte man nøye seg med 9, og i perioden 1957-61 varierte antall numre mellom 6 og 7. Fra og

med 1962 til slutten av 1967 ble det utgitt et nummer hvert kvartal. Medarbeiderne i Horisont var sterkt tilstedeværende i norsk kulturdebatt og spilte i siste halvpart av 1950-årene en fremtredende rolle i den såkalte Grimberg-debatten, i debatten om Jens Bjørneboes roman Jonas og om den rådende neodarwinismen.

Janus

Janus, tidsskrift utgitt i perioden 1933-41, grunnlagt, eid og utgitt av dikteren Alf Larsen (1885-1967), basert på hans antroposofiske grunnsyn. Larsen hadde møtt antroposofien i 1925 og hadde som ambisjon å gjøre den «kulturfähig» i det norske samfunn. Antall abonnenter oversteg aldri 1000, men Janus' innflytelse og betydning nådde langt utover denne relativt beskjedne kretsen.

Larsen engasjerte seg i mellomkrigstidens kulturkamper om nasjonalisme, kommunisme, Oxford-bevegelsen, psykoanalysen og mye annet. I tidsskriftet fikk leserne en rekke dyptpløyende og krevende artikler fra profilerte skribenter i inn- og utland. Larsen stod selv for svært mange av artiklene, men hadde en god støtte i sin viktigste medarbeider, dansken Johannes Hohlenberg (1881-1960) som også var redaktør av tidsskriftet Vidar. I Janus publiserte Larsen også sine rent litterære essays.

Mens det litterære miljøet stort sett ville skille mellom dikteren og Hitler-sympatisøren Knut Hamsun, var Alf Larsen blant de få som ikke ville skille mellom diktning og samfunnsansvar. Da tidsskriftet gikk inn i 1941, var det fordi Larsen mente det nå var blitt «for mørkt til å skrive». Det siste nummeret i 1941-årgangen presenterte en bred fremstilling av antroposofien, først og fremst gjennom en grundig artikkel av teologen Friedrich Rittelmeyer. Janus er behandlet av Terje G. Simonsen i boken *Janus. Et tidsskrift og en tid* (2001). I bokens forord påpeker Jan Erik Ebbestad-Hansen at vi i Janus møter en radikal, motkulturell kritikk av moderniteten, ikke ut fra et konservativt, men et alternativt ståsted. Han fremhever hvordan Larsen advarte mot nazismen og kommunismen i en tid da en stor del av den borgerlige norske presse hadde en svært ukritisk holdning til det nazistiske Tyskland og Adolf Hitler.

Libra

Libra – norsk tidsskrift, norsk antroposofisk tidsskrift, startet 1972 av Leif Wærenskjold (1907–77) og Sophus Clausen (1911–99). Tidsskriftet, som utkommer med fire nummer i året, bringer stoff om antroposofiske emner, litteratur, filosofi, kulturhistoriske temaer, debatt m.m. I de årene det har eksistert, har det vært det sentrale antroposofiske tidsskriftet i Norge. I 1976 kom det ikke ut grunnet sykdom.

Tidsskriftets årganger gir samlet en bred presentasjon av sentrale antroposofiske temaer, biografiske artikler og historiske fremstillinger, samt debatter om samtidstemaer. Det utgis av stiftelsen Antropos Forlag og Bokhandel. En rekke Libra-artikler er tilgjengelige på Internett. Av viktige bidragsytere kan fremheves historikeren Terje Christensen, som har skrevet en rekke artikler om den antroposofiske bevegelses historie i Norge. Flere av artiklene hans er samlet i essaysamlingen *En kulturimpuls slår rot. Fra antroposofiens første tid i Norge* (2008). Den andre sentrale bidragsyteren i Libra var gjennom mange år Karl Brodersen (1917–98), som skrev en rekke artikler om sentrale antroposofiske temaer. Noen av hans Libra-bidrag er – sammen med andre artikler – samlet i artikkelsamlingen *Underveis* (1997). I forbindelse med hans 80-årsdag ble festskriftet *På sporet av en virkelighet gitt ut* (1997). Libras redaksjon består i dag (2009) av Oddvar Granly, Terje Christensen, Trond Skafnesmo og Arne Møller.

Flere av Libras artikler kan leses på [Libras hjemmeside](#)

Spektrum

Spektrum, tidsskrift med et generelt spiritualistisk livssyn – senere med et mer markant antroposofisk innhold, undertittel: Litteratur, kunst, samfunnsspørsmål. Det utkom med sitt første nummer i 1946 og ble avsluttet med sin 8. årgang i 1954. De første redaktører var Carl Fredrik Engelstad og H. P. L'Orange. Initiativtagere var først og fremst Barthold Butenschjøn og Alf Larsen. Spektrum kom ut med seks numre i året og var et kvalitetstidsskrift både med hensyn til innhold og utstyr.

Ernst Sørensen overtok som redaktør i 1949 sammen med Aasmund Brynhildsen og Barthold A. Butenschjøn. I tidsskriftets første nummer fremheves en dobbelt målsetting: For det første ville man skape et allsidig og bredt anlagt representativt tidsskrift med artikler som orienterte om kunst, litteratur og samfunnsspørsmål. Dernest ønsket redaksjonen å skape et forum for krefter som støttet et spiritualistisk livssyn. Tidsskriftet ble etter hvert preget av en krets unge antroposofere som i mange år kom til å utgjøre en markant opposisjon i norske idédebatt, med bl.a. André Bjerke, Karl Brodersen, Øystein Parmann, Jens Bjørneboe og Ernst Sørensen som fremste representanter.

Redaksjonen markerte seg mot den - etter redaksjonens oppfatning - for dominerende stilling som naturvitenskapen hadde fått. Tidsskriftet hadde visse likhetspunkter med Alf Larsens tidsskrift Janus (1933–41), men hadde et bredere nedslagsfelt. Selv om tidsskriftet etter hvert fikk en mer spisset antroposofisk profil, var det også innenfor det antroposofiske miljøet uenighet om det redaksjonelle arbeidet. En konflikt mellom Alf Larsen og Ernst Sørensen endte med at Alf Larsen i 1954 trakk seg som medarbeider. Spektrum fortsatte direkte over i tidsskriftet Horisont fra og med 1955. Horisont fremhevet tradisjonen etter Spektrum ved å presentere sin første årgang som årgang 9 i tillegg til årgang 1.

Vidar – norsk tidsskrift

Vidar – norsk tidsskrift, antroposofisk tidsskrift utgitt i perioden 1915–40. Utgiver var opprinnelig Anthroposofisk Selskap i Kristiania, redaktør var Fritz Brick. Helga Geelmuyden overtok i 1919, og tidsskriftet hadde i hennes periode (1919–21) undertittelen *Tidsskrift utgitt av antroposofere i Norge*. På denne tiden var tidsskriftet det første til å skrive om Rudolf Steiners forslag til en ny samfunnsordning, den såkalte [tregreningslæren](#). I perioden 1921–24 hadde tidsskriftet undertittelen *Tidsskrift for åndelig og social nyordning*. Richard Eriksen overtok eneansvaret for redaksjonen i slutten av perioden.

Eriksen ble avløst av sveitseren Conrad Englert – undertittelen var nå *Nordisk tidsskrift for fritt åndsliv*. I den siste – og lengste perioden – fra medio 1926 til 1940 var Johannes Hohlenberg (1881–1960) redaktør. Tidsskriftet hadde nå undertittelen *Nordisk tidsskrift for åndsvitenskap* og var det viktigste nordiske antroposofiske tidsskriftet frem til 1940.

Tidsskriftet hadde bl.a. flere artikler om [steinerpedagogikk](#) og om Rudolf Steiners [økologiske/biodynamiske landbruksimpuls](#). Hohlenberg var generalsekretær for Antroposofisk Selskap i Danmark, og var en personlig bekjent av Rudolf Steiner. Han var en polyhistor med et omfattende og allsidig forfatterskap. Han utmyntet sine omfattende kunnskaper i en rekke artikler og essays, samlet bl.a. i essaysamlingene *Den trange port – Naar saltet mister sin kraft* (1949) og *Kulturens forvandling* (1995).

Hohlenberg var i likhet med redaktøren av Janus, Alf Larsen, en innbitt motstander av alle totalitære bevegelser, og i Vidar finner vi sterke og velbegrunnede angrep mot fascisme og nazisme. Denne linjen medførte konflikter med selskapets formann, Conrad Englert og den sentrale antroposofiske ledelsen ved Goetheanum, som var redd for at kritikken ville skade det antroposofiske arbeidet i Tyskland. I tillegg ble det understreket at man i antroposofien ikke skulle beskjeftige seg med politikk. Hohlenberg tilbakeviste kritikken, og striden mellom ham og Englert ble langvarig og hard. Hohlenberg ble støttet av Vidarforlagets forlagsstyre og sentrale abonnenter. Da tidsskriftet gikk inn i 1940, var hovedårsaken ikke den interne striden, men at Hohlenberg som redaktør verken ville eller kunne inngå de kompromisser som den tyske okkupasjonen krevde.

Forfatter: Cato Schiøtz